

2019

ההשתתפות האזרחית החדשה של צעירים בישראל

לקיחת אחריות והשפעה על איכות החיים בהקשר של ראיית הכלל ובמגוון רחב של דרכי השתתפות

הקדמה

קרן גנדיר מקדמת השתתפות אזרחית של צעירים בישראל ותומכת בפעילותם של ארגונים אשר עושים זאת, מתוך שאיפה להגביר את השפעת הצעירים ואת יכולתם לקדם נושאים הנוגעים לחברה ככלל ולצעירים בפרט. במסגרת עיסוקנו בנושא ההשתתפות האזרחית של צעירים פגשנו מציאות שבה קיימים פערים בהבנה ובפרשנות של המושג, וקושי לתרגם אותו לכדי פעילויות קונקרטיות. אנו סבורים כי המשגה עשירה ומשותפת עשויה לסייע ביצירת תיאום בין הארגונים העוסקים בנושא, לצד קידום עשייה מכוונת תוצאות. לפיכך החלטנו - בשיתוף עם גורמים רבים בשדה, לרבות ארגוני צעירים, אנשי אקדמיה ועוד - לפתח מחוון להשתתפות אזרחית של צעירים. המחוון נשען על התפיסה של **ההשתתפות האזרחית החדשה, שמשמעותה לקיחת אחריות והשפעה על איכות החיים בהקשר של ראיית הכלל ובמגוון רחב של דרכי השתתפות.**

הרשת להתנדבות ישראלית בתוך המועצה הישראלית להתנדבות היא שותפות בין-מגזרית, בין-משרדית ובין-ארגונית, במסגרתה מגוון של ארגונים שותפים, פועלים יחד ולוקחים אחריות משותפת לקידום ולהרחבה של ההתנדבות וההשתתפות החברתית בחברה הישראלית, ולהרחבת האימפקט של ההתנדבות וההשתתפות החברתית בכלל המגזרים בחברה הישראלית. הרשת רואה בצעירים ובצעירות משאב אנושי משמעותי לקידום והובלה של שינוי חברתי נרחב ולקידום מעורבות חברתית משפיעה. אימוץ המחוון שפותח על ידי קרן גנדיר משקף את תפיסת הרשת לגבי שותפות מקצועית וערכית לקידום תחומים אלה עם מגוון שותפיה, והיא רואה במחוון הזדמנות להרחיב את היריעה והשיח אל מעבר לגבולות ההתנדבות והמעורבות המוכרים והמקובלים, אל שיח המותאם לשינויים המתחוללים בחברה הישראלית. במסמך שלהלן נציג את העקרונות העומדים בבסיסה של התפיסה האזרחית החדשה: אלגואיזם, ריבוי זירות ודרך חיים, ואת הבסיס הערכי של התפיסה. בלב המסמך יוצג המחוון להשתתפות האזרחית החדשה על מרכיביו השונים, ויתוארו בהרחבה שמונה זירות הפעילות בשילוב מעגלי ההשפעה והעצימות. בחלק האחרון נתייחס לשימושי המחוון ולמהלכי ההמשך.

אנו רוצות להודות לד"ר רונית עמית, לד"ר ליאת בסיס ולד"ר אביבה זלצר-זובידה אשר היו שותפות משמעותיות בתהליך פיתוח התפיסה, ותרמו מזמנן, ממחשבתן וממקצועיותן ביד רחבה.

בברכה,

ד"ר נעמה מירן

רונית בר

מנהלת קרן גנדיר

מנהלת הרשת להתנדבות ישראלית

תוכן העניינים

1	רקע תיאורטי..... 5
2	עקרונות התפיסה האזרחית החדשה 6 - 9 א' - אלגואיזם ב' - ריבוי זירות ג' - דרך חיים
3	המחווה להשתתפות האזרחית החדשה 10 - 11 מטרות המחווה הבסיס הערכי למחווה
4	המודל - המחווה להשתתפות האזרחית החדשה 12 - 27 הרמה הראשונה: תשתית תפיסתית הרמה השנייה: התנהגות אזרחית 1. השתתפות אזרחית במרחב הציבורי - שאינה תלויה בזירת פעילות זו או אחרת 2. השתתפות אזרחית במרחב הציבורי - התנהגויות תלויות זירה 3. הצגת זירות הפעילות של המחווה
5	שימושי המחווה ומהלכי המשך 28 - 30 שימושי המחווה סיכונים אפשריים מהלכי המשך
6	נספחים..... 32 - 33 א' - מקורות ליצירת המחווה ב' - רשימת הארגונים שהשתתפו בקבוצת מיקוד (לפי סדר א-ב) ג' - רשימת מקורות

רקע
תיאורטי

השתתפות אזרחית¹ היא מרכיב חיוני ביציבותה של חברה דמוקרטית. באמצעות ההשתתפות לוקחים אזרחי המדינה חלק פעיל בתהליכי קבלת ההחלטות, תוך שהם מגלים מעורבות, משמיעים את קולם ופועלים כדי להעלות לסדר היום הציבורי סוגיות המעסיקות אותם. בכך הם פועלים לקדם עתיד טוב יותר עבורם, עבור הקהילה שאליה הם משתייכים ועבור המדינה כולה. השתתפות אזרחית אינה תופעה של יחידים ואינה שמורה למנהיגים; נהפוך הוא, זוהי תופעה רחבה שיכולה וצריכה להיות רלוונטית לכל אזרח ולכל צעיר בחברה. עוצמתה של ההשתתפות האזרחית טמונה בכך שהיא מאפשרת לייצר השפעה במגוון רחב של דרכי פעולה ותחומי השתתפות ובמנעד רחב של עצימות.

יתרה מזאת, השתתפות אזרחית היא מרכיב חיוני בהתפתחותו של הפרט. אנו מאמינים כי מימוש הפוטנציאל של כל צעיר וצעירה כרוך בהתפתחות בציר האישי של רכישת השכלה, פיתוח קריירה, בניית חוסן פיננסי והקמת משפחה, לצד התפתחות בציר החברתי, הכולל מעורבות ותרומה של הפרט עבור הקהילה ועבור מטרות החורגות מן העצמי.

מדדי ההשתתפות האזרחית המסורתיים מצביעים על ירידה עקבית בהשתתפות אזרחית של אזרחים בכלל (למשל Putnam, 2000) ושל צעירים בפרט, הן בישראל (למשל Twenge et al., 2012). מגמה זו נתפסת לרוב כמשקפת התרחקות מדאיגה של הצעירים מהמסד (למשל Loader et al., 2014). עם זאת, חוקרים טוענים כי צעירים היום אינם חסרי עניין בנושאים אזרחיים ואינם מחויבים פחות לפעולה לקידום נושאים הנוגעים להם, אלא דרך פעולתם שונה ומתבססת על רשת של פרקטיקות יום-יומיות שנועדו לקדם את האינטרסים שלהם כיחידים וכקבוצות (Loader et al., 2014). למעשה ניתן לראות עליה עקבית בצורות השתתפות אלטרנטיביות של צעירים, באמצעות רשתות וירטואליות (Smith, 2013) ואנושיות ובמגוון כלי פעולה. **מסמך זה נכתב במטרה לסייע לנו במיפוי, בהמשגה ובמידה של אותה רשת פעולות המהווה את המופע האזרחי החדש של הצעירים בארץ ובעולם.**

1 **השתתפות אזרחית** (civic engagement) - כל פעילות אישית או קבוצתית העוסקת בנושאים בעלי עניין ציבורי, עפ"י ההגדרה של Dell (2016). בתוך APA. Org. American Psychological Association. אוחדר ב-19 לפברואר, 2019 מ- <https://www.apa.org/education/undergrad/civic-engagement>

עקרונות התפיסה האזרחית החדשה

בהתבוננות על המרכיבים של התפיסה האזרחית "הקלאסית" ניתן להבחין בשתי תמות מרכזיות:

האחת, **מילוי חובות** - על פי גישה זו אזרח טוב הוא אזרח אשר ממלא את חובותיו (למשל מצביע בבחירות ומשלם מיסים) ושומר על החוק.

התמה השנייה היא תמה של **נתינה** - אזרח טוב מכיר בכך שיש פערים במשאבים העומדים לרשות הפרטים השונים בחברה, והוא פועל באופן מודע לצמצום פערים אלה באמצעות התנדבות ותרומה של כסף, מזון וכל משאב אחר העומד לרשותו.

ההשתתפות האזרחית החדשה מוסיפה על שני מוטיבים אלה מרכיב שלישי - השפעה. האזרח הטוב פועל במגוון ערוצי פעולה על מנת לקדם נושאים שחשובים לו וקרובים לליבו ובכך פועל למעשה לשיפור איכות החיים. Cnaan & Park (2016) מציעים אף הם הגדרה להשתתפות אזרחית, המתייחסת לפעולות ישירות ועקיפות שנועדו לקדם את איכות החיים ובכך להפוך את המציאות של הקבוצה, הקהילה או החברה לטובה יותר. הגישה האזרחית שאנו מציגים מתבססת על שלושה עקרונות פעולה אשר מאפיינים את הצעירים.

א אלגואיזם²

עיקרון זה בתפיסת ההשתתפות האזרחית החדשה מחבר בין המונחים הלועזיים אלטרואיזם ואגואיזם, ומבטא את הגשר בין האישי לציבורי.

חלק מהתפיסות הקיימות מדגישות השתתפות אזרחית כמעשה אלטרואיסטי. אֶלְטֵרואִיזְם הוא נטייה, רצון או תכונה של עזרה לזולת, המתבטאת בהתנהגות המיטיבה עם מישהו אחר ללא תמורה. אלטרואיזם מתבטא בהדגשת רווחת האחר תוך צמצום הרווחה הפרטית או התעלמות ממנה. ברמה קיצונית יותר הוא יכול להתבטא גם בהקרבה עצמית מודעת למען הזולת³.

המונח אלטרואיזם נטבע על ידי הסוציולוג הצרפתי אוגוסט קונט, כהפך של אגואיזם. אֶגוֹאִיזְם או אֶגוִיזְם הוא מצב שבו האדם שם אך ורק את עצמו, צרכיו ומחשבותיו בראש מעייניו, והוא באופן קבוע בראש בסדר העדיפויות שלו. אדם אנוכי עשוי להתעלם מתחושותיהם, מצורכיהם ומנקודות המבט של האחרים⁴.

התפיסה האזרחית החדשה רואה את השילוב בין השניים כמנוע לקידום השתתפות. הפעולה האזרחית, אשר פעמים רבות נוצרת מתוך מניע או עניין אישי (מניע אגואיסטי), מתפתחת לכדי פעולה ליצירת שינוי במרחב הציבורי תוך דאגה לפרטים השייכים לקבוצה, לקהילה או לחברה שהפרט שייך אליה (אלטרואיזם). כלומר על בסיס המוטיבציה האישית מתהווה פעולה רחבה וכללית היוצרת השפעה רחבה. כך הפרט מקדם את הנושאים החשובים לו וקרובים לליבו תוך התייחסות לצרכים ולאינטרסים של קבוצות רחבות כשהוא פועל לקידום רווחתם ורווחתו במשותף.

לדוגמה, אם צעירה שעברה לשכונה חדשה מגלה שאין בה מגרשי משחקים אשר מותאמים לפעוטות, ולמעשה אין לה היכן להעביר את שעות אחר הצהריים עם בנה. מתוך צורך אישי זה הנוגע לה ולבנה היא יוצאת לפעולה רחבה ומגייסת הורים מהשכונה וממעון היום של בנה על מנת לקדם מענה לצורך. הקבוצה בוחרת צוות מייצג שבו לוקחת חלק האם הצעירה, והצוות פותח בדיאלוג עם הרשות המקומית. בסופו של דבר נבנה גן משחקים לגיל הרך שתוכנן במשותף עם ההורים בשכונה ונותן מענה מספק לצורכיהם ולצורכי ילדיהם.

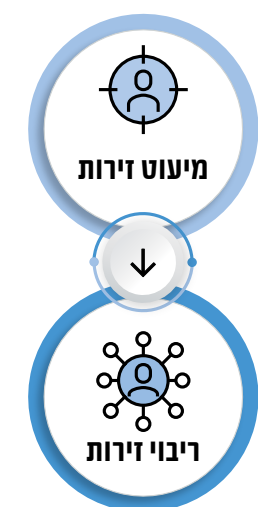
עקרון האלגואיזם מבהיר כי השתתפות אזרחית יכולה להיות הגשר בין הציר האישי לבין הציר הציבורי, והוא מאפשר לנו להרחיב את התפיסה של השתתפות אזרחית מהתנדבות והקרבה עצמית לעבר השפעה לטובת האזרח עצמו ולטובת המרחב הציבורי שבו הוא חי ופועל.

2 המונח פותח על ידי ד"ר רונית עמית במסגרת עבודתה כמנהלת קרן גנדיר.

3 Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, 2014.

4 ויקיפדיה.

1 ריבוי זירות

ההגדרות וכלי המדידה שמצאנו בספרות להשתתפות אזרחית היו במידה רבה ממוקדים, והגדירו מספר קטן יחסית של פעילויות שייחשבו כהשתתפות אזרחית. מרביתם היו שייכים לשני צירים מרכזיים: ציר מילוי החובות וציר הנתינה שתיארנו בראשית סעיף זה.

בציר מילוי חובות הוגדרו פעולות כגון שמירה על החוק ומיצוי זכויות, הצבעה בבחירות, השתתפות פעילה בשיח פוליטי ברשתות חברתיות ולקיחת חלק בקמפיין בחירות. בציר הנתינה נמדדו בעיקר תרומה כספית ופעילות התנדבותית חד-פעמית או קבועה ומתמשכת בארגון חברתי שהפרט תומך במטרותיו. חלק מן ההגדרות העדכניות היו רחבות יותר וכללו גם דפוסים של התנהגות צרכנית, דתית וקהילתית.

תפיסת ההשתתפות האזרחית החדשה רואה את הפעולה האזרחית כמרחב פעולה עשיר, מגוון ומתחדש שבו מתקיימים ערוצי השפעה רבים ושונים. תפיסה זו מגדירה מספר גדול יותר של פעולות והתנהגויות כפעולות אזרחיות. גם בספרות המדעית העדכנית ניתן לזהות מגמה שכזו (Cnaan & Park, 2016), למשל, מציגים אף הם גישה רחבה, פלורליסטית ועשירה של מרכיבי ההשתתפות האזרחית. לפי עיקרון זה, כל מה שהפרט עושה באופן מכוון ומודע ומתוך הלימה לערכי המחווה (המפורטים בהמשך) ויש לו השפעה על המרחב המשותף שבו אנו חיים מהווה השתתפות אזרחית. מכאן שפעולות כמו יצירת תרבות עם אג'נדה חברתית, מעורבות בוועד הבית או פעולה בנושאים חברתיים במרחב העבודה ייחשבו כולן להשתתפות אזרחית. ההגדרה הרחבה של ההשתתפות האזרחית מאפשרת לפעולות ולמשתתפים חדשים להיכנס למרחב האזרחי. הגישה הרב-ממדית יכולה להכיל בתוכה גם אופני השפעה של קהילות וקהלים שהגישות הקלאסיות לא הכילו, כמו למשל יצירה וקיום של טקסים ונורמות של עזרה הדדית בקהילה או בשכונה.

נוסף על כך, לעיתים ההשתתפות האזרחית נתפסה כמעשה השמור בעיקר למנהיגים או לאקטיביסטים אשר בחרו להוביל תהליכי שינוי או להשפיע במרחב הציבורי, ועל כן רק אחוזים קטנים מן האוכלוסייה נכללו במה שהוגדר כפעולה אזרחית. מחקרים רבים מעידים כי הפער בין ההשתתפות האזרחית של אוכלוסיות חזקות לבין ההשתתפות האזרחית של אוכלוסיות מוחלשות גדול וגדל (למשל, Armingeon & Schadel, 2015). אנו סבורים כי חלק מן הפער נעוץ בעובדה כי דפוסי פעולה שנועדו ליצירת השפעה אזרחית של אוכלוסיות מוחלשות לא תויגו ולא נספרו ככאלה. הרחבת הזירות האזרחיות וההתייחסות לפעולות "גדולות" ואף לפעולות "קטנות" כפעולות אזרחיות עשויות לפתוח את המרחב האזרחי לקהלים נוספים. התפיסה החדשה כוללת גם את אותם מנהיגים המובילים מהלכים רחבי היקף, אך גם את אותם פרטים וארגונים אשר בוחרים להשפיע במרחב הציבורי במגוון זירות ודרכי השתתפות ובתכיפות משתנה.

לדוגמה, סטודנט בטכניון, תושב העיר חיפה, מעוניין לפעול לשיפור איכות האוויר בעירו. הוא יכול לבחור במגוון זירות לקידום מטרה זו וכולן חלק מהשתתפות אזרחית, למשל לקרוא וללמוד על אודות הנושא ולשתף בידע שלו, להשתתף בדיונים ברשתות החברתיות, לקדם חקיקה בנושא - ברשות המקומית ובכנסת, להעמיד עצמו לבחירה לוועדת איכות הסביבה בעיריית חיפה, להתנדב במתן הרצאות בנושא בארגונים בעיר לגיוס פעילים נוספים ורתימת דעת קהל, לתרום באופן קבוע לארגון המקדם את הנושא, וגם לבחור לעבוד עם סיום לימודיו כמהנדס בחברה העוסקת בפיתוח פתרונות הקשורים לאיכות האוויר.

עקרון ריבוי הזירות מאפשר לנו לדבר על אזרחות שפותחת דלתות, ומאפשרת לעשייה נרחבת של פרטים וארגונים להיחשב כהשתתפות אזרחית.

1 דרך חיים

השתתפות אזרחית אינה רק פעולה מובחנת, כגון התנדבות של כמה שעות בעמותה זו או אחרת במהלך שנה אחת, אלא היא דרך חיים.

השתתפות אזרחית אינה מתרחשת רק בחלונות זמן מוגדרים, אלא היא מתקיימת באופן שבו הפרט חי את חייו ובאופי וטיב ההחלטות שהוא מקבל במגוון הקשרים יום-יומיים. ההחלטות וההתנהלות של הפרט בחיי היום-יום מושפעות מהתפיסות ומהערכים האזרחיים והאישיים של אותו פרט. כך, שההשתתפות האזרחית יכולה לבוא לידי ביטוי גם בעובדה שהפרט אוסף ומפריד מוצרים למיחזור כחלק משגרת היום-יום; או שהוא בוחר שלא לעבוד בארגון המקדם ערכים המנוגדים לערכיו; או שהוא נמנע מרכישת מוצרים של חברות שאינן מתחייבות ל"סחר הוגן".

לדוגמה, זוג צעירים אשר מבקשים לקדם את נושא איכות הסביבה ממחזרים מוצרים בביתם, מקפידים לקנות מוצרים בעלי תו תקן של איכות הסביבה, מצמצמים את השימוש במוצרים מפלסטיק, מרבים להשתמש בתחבורה ציבורית ולא ברכב פרטי, מעודכנים ברשתות החברתיות בנושא ואף כותבים פוסטים אחת לחודש, ומשתתפים באופן קבוע בהפגנות, בהרצאות ובמפגשים הקשורים לנושא זה.

העיקרון של דרך חיים מדגיש שהשתתפות אזרחית נשענת על בסיס ערכי רחב ועל מודעות גבוהה של הפרט, ומשפיעה על החלטות רבות בחיי היום-יום ועל התפיסה הכוללת של החיים בקהילה, ברשות המקומית ובמדינה.

לסיכום: תנועת השינוי של ההשתתפות האזרחית החדשה:

המחווה להשתתפות האזרחית החדשה

מטרות המחווה

יצירת המשגה רחבה ומפורטת

של מערך דפוס ההשתתפות
האזרחית של צעירים בישראל

יצירת תשתית למדידה ולהערכה

של קבוצות והתערבויות שנועדו לקדם
השתתפות אזרחית של צעירים

הבסיס הערכי למחווה

פעילותן של קרן גנדיר ושל הרשת להתנדבות ישראלית בכלל, ובתהליך הפיתוח של התפיסה האזרחית המוצגת במסמך זה בפרט, צומחת מתוך תפיסת עולם המושתתת על הערכים המתוארים להלן. תפיסת עולם זו והערכים הללו הם אבן הבוחן הראשונה עבורנו בבחינת השתתפות אזרחית אפקטיבית.

1. **כבוד האדם והאישה:** ההכרה בערך האדם והאישה באשר הם, בקדושת חייהם ובהיותם בני חורין.
2. **שוויון הזדמנויות:** זכאותם של כל אדם ואישה להזדמנות שווה למימוש עצמי וכלכלי, ללא תלות ברקע האישי שלהם.
3. **סולידריות ושייכות:** מארג של יחסים הקושר את האדם והאישה לקבוצת אנשים רחבה, שבה מתקיימים רגשות והתנהגויות של אמפתיה וערבות הדדית.
4. **דמוקרטיה:** שמירה על שיטת ממשל שבה לאזרחים ולאזרחיות יכולת להשפיע על אופי השלטון באמצעות בחירת נציגים למוסדותיו השונים ושהם נשמרות זכויות המיעוט.
5. **אומץ ואחריות לחולל שינוי:** האחריות, הזכות והחובה האישית של היחיד להוביל או להיות חלק מהמאמצים לשיפור ולקידום נושאים הנוגעים לחברה שבה הוא חי.

המודל: מחון להשתתפות האזרחית החדשה

מודל המחון כולל שני מרכיבים שיש ביניהם היררכיה:

המרכיב הראשון הוא התשתית התפיסתית, הכוללת את התשתית הקוגניטיבית והרגשית של הפרט, והיא למעשה מהווה את היסודות הנדרשים להפגנת התנהגויות ופעולות של השתתפות אזרחית;

המרכיב השני הוא המרכיב של התנהגות אזרחית. מרכיב זה נחלק אף הוא לשניים:

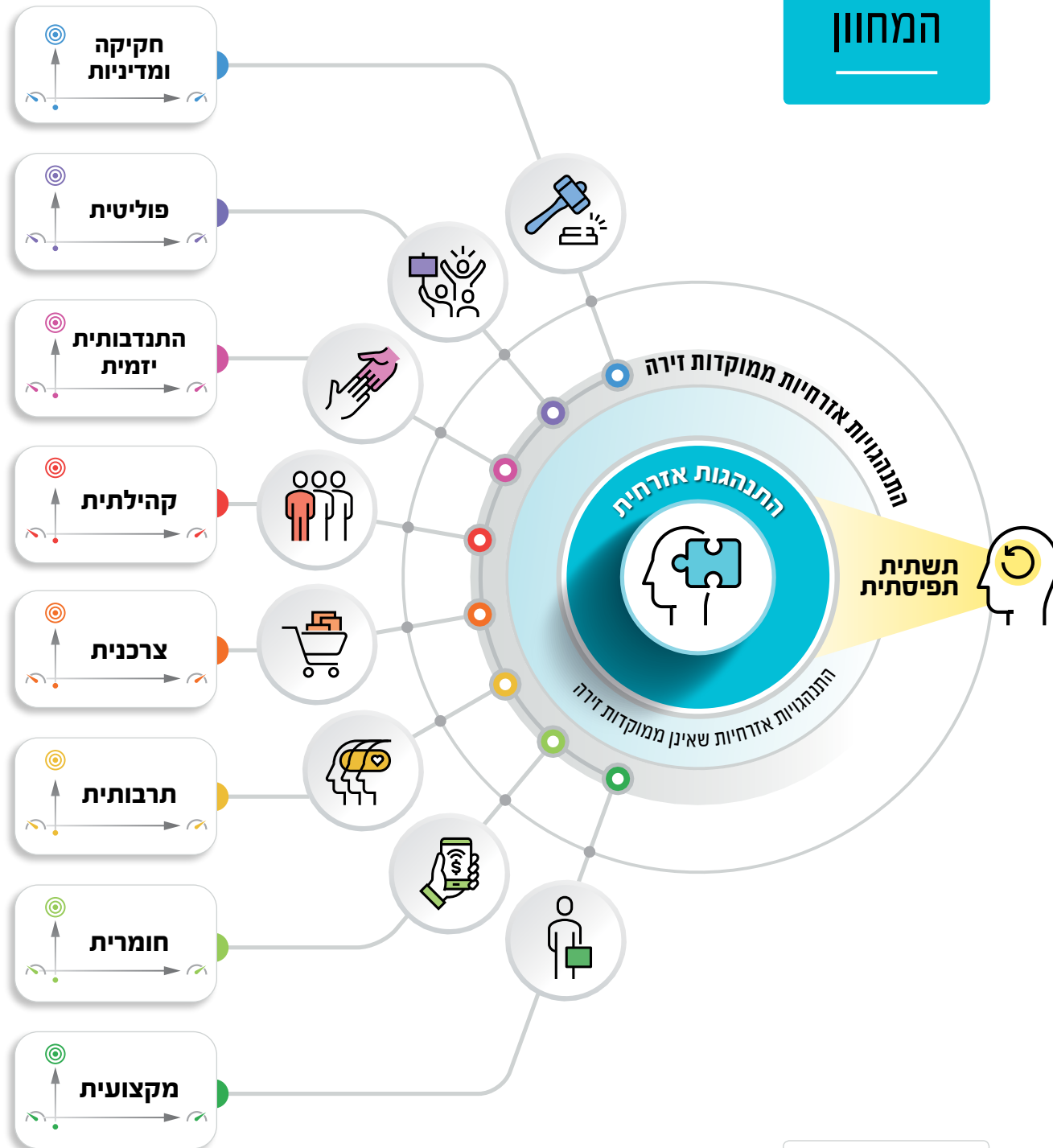
התנהגויות אזרחיות כלליות במרחב הציבורי, והתנהגויות שניתן לשייך אותן לזירות השתתפות ופעילות ייחודיות. כלומר, מלבד ההתנהגויות האזרחיות הכלליות, המחון ממפה שמונה זירות השתתפות אזרחית ומציג דוגמאות לעשייה בכל אחת מהן.

כמו כן המחון מתייחס לשני ממדים נוספים: מעגלי השפעה ועצימות.

ניתן להשפיע במעגלים שונים - מהשפעה בסביבה הקרובה של הפרט ועד להשפעה במעגלים רחבים.

את הפעילויות וההתנהגויות בכל זירה ובכל מעגל ניתן למקם על פני רצף של עצימות - מנמוכה ועד גבוהה. רמת העצימות מבטאת את התשומה, שהיא רמת ההשקעה הנדרשת לקיום הפעילות במונחים של זמן, כסף או כל משאב אחר.

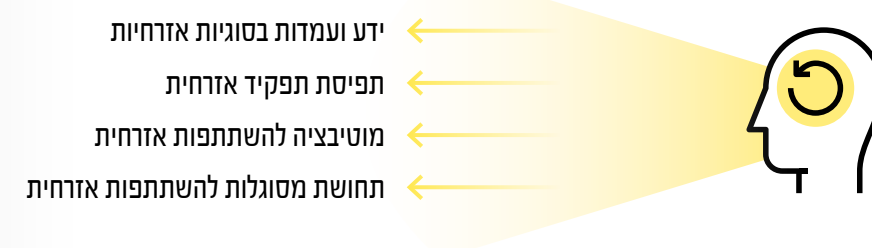
תרשים המחון

- השפעה במעגל רחב
- השפעה במעגל הקרוב
- עצימות גבוהה
- עצימות נמוכה

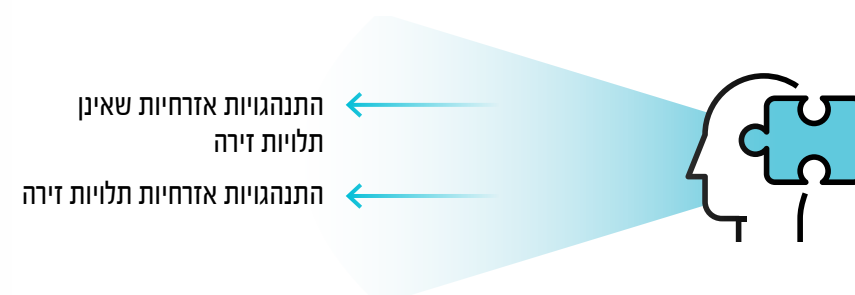
המרכיב הראשון: תשתית תפיסתית

התשתית התפיסתית היא התשתית הקוגניטיבית והרגשית של הפרט הנדרשת להשתתפות אזרחית. יש הכרח שהפרט יהיה בעל ידע ועמדות באשר למתרחש סביבו, שיחווה את עצמו כשייך לסביבה החברתית, האזרחית, שבה הוא חי, שיהיה לו רצון לפעול ושיחווה את עצמו כבעל יכולת השפעה על המתרחש סביבו. התנאים המרכיבים את הרמה הזו הם:

אלו התנאים הבסיסיים לכך שפרט יפגין התנהגויות של השתתפות אזרחית. תנאים אלו הם בבחינת "הביצה והתרנגולת", שכן ברגע שהפרט מודע למתרחש בסביבתו והוא אוסף ידע ועמדות בסוגיות אזרחיות, הוא יפגוש בפועל בעיות ונושאים שהוא רוצה להשפיע עליהם וכך גדל הסיכוי שהוא יצא לפעולה אזרחית. פעולות אלה בתורן יסייעו בגיבוש תפיסת התפקיד האזרחי שלו ויעניקו את הידע שלו בנושאים שונים, וחוזר חלילה. כלומר התשתית מגדילה את הסיכוי להופעתן של ההתנהגויות אזרחיות ואלו בתורן מבססות את התשתיות.

מרכיב זה נחלק לשניים: התנהגויות אזרחיות כלליות במרחב הציבורי, והתנהגויות שניתן לשייך אותן לזירות השתתפות ופעילות ייחודיות. בהקשר של צעירים חשוב לציין כי חלק ניכר מהתנהגויות אלו מתבצע במדיה האינטרנטית ובאופן מקוון. הצעירים גדלו והתבגרו לתוך עולם שיש בו כלים טכנולוגיים רבים ומגוונים המאפשרים הרחבה של דרכי התקשורת. רשתות חברתיות וירטואליות, אפליקציות מסרים קבוצתיות, קבוצות עזרה הדדית בפורומים ובפייסבוק המבוססות על מגוון עצום של מכנים משותפים, עצומות ומחאות רשת שונות מתאפשרות לראשונה בכלי תקשורת ההמונים והרשתות החברתיות, והפכו לחלק בלתי נפרד מהשדה החברתי של צעירים. בשל קצב ההתפתחות הטכנולוגית סביר כי תופעה זו לא תיעצר אלא רק תלך ותגבר, וכי בעוד עשרים שנה ההשתתפות האזרחית תתבצע באופנים חדשים שכיום איננו יכולים אפילו לדמיין.

המרכיב השני: התנהגות אזרחית

1

השתתפות אזרחית
במרחב הציבורי -
שאינה תלוית זירה

- מקבל החלטות ופועל בחיי היום-יום בהלימה לערכיו
- צורך / יוצר / מפיק מידע וידע בנושאים אזרחיים
- מקיים / יוזם דיונים בנושאים רלוונטיים
- פועל במרחב הדיגיטלי (לייק, פוסט ועוד)
- משתתף / פעיל / יוזם עצומה
- משתתף / פעיל / יוזם הפגנה
- משתייך / פעיל / יוזם קהילה / קבוצה / אירוע / מסגרת לקידום שינוי

2

השתתפות אזרחית
במרחב הציבורי -
התנהגויות תלויות זירה

זירות ההשתתפות אינן תלויות תוכן, ויכולות להיות מופעלות ביחס לנושאי ליבה שונים. כלומר המחווה ממפה זירות השתתפות בלבד וזאת להבדיל מנושאים אשר ביחס אליהם ניתן לפעול. ניתן לומר שזירות ההשתתפות מדגימות "אופן פעולה" אך אינן מתייחסות ל"תוכן הפעולה".

כך למשל, ניתן לפעול בזירת ההשתתפות החוקתית על מנת לקדם נושאים הקשורים לאיכות הסביבה, מלחמה בעוני, שוויון מגדרי ועוד. כמו כן, ניתן לקדם נושא אחד באמצעות זירות השתתפות שונות: למשל, אפשר לפעול בנושא פערים בחינוך באמצעות הקמת מערך לסיוע בשיעורי בית בשכונה (השתתפות קהילתית), חברות בוועדת החינוך היישובית (השתתפות פוליטית) וקידום סיוע בהוראת מדעים של תלמידי תיכון על ידי עובדי ארגון היי טק בבתי ספר בסביבתו (השתתפות מקצועית).

המחווה אינו כולל את כל ההתנהגויות האפשריות, אלא מדגים דפוסי השתתפות אופייניים. אנו רוצים לראות בו מסמך "נושם" ומתפתח, והארגונים השונים מוזמנים להוסיף מרכיבי עמדות והתנהגות. כך נרחיב ונעשיר את ההמשגה המשותפת באופן מתמיד.

היבט ההשפעה

מעגלי ההשפעה מבטאים את ההיקף והרוחב של ההשפעה שאליה מכוונת הפעילות. מבחינת ההשתתפות האזרחית, אפשר להשפיע במעגלים שונים - מהשפעה בסביבה הקרובה של הפרט ועד להשפעה רחבה באותה הזירה. בחרנו לחלק את ההשפעה לשתי רמות - השפעה במעגל הקרוב והשפעה במעגל הרחב. שתי רמות אלה מהוות למעשה שני קצוות של ציר השפעה:

השפעה במעגל הקרוב:

נוקט פעולות ליצירת שינוי או לקידום החברה האזרחית אשר השפעתן נוגעת לעצמו או לסביבתו הקרובה (למשל משפחה, דיירי הבניין, קהילה מקומית וכדומה).

השפעה במעגל רחב:

נוקט פעולות ליצירת שינוי או לקידום החברה האזרחית אשר שואפות לייצר השפעה במעגלים רחבים (למשל קהילה אתנית, החברה בישראל).

היבט העצימות

רמת העצימות מבטאת את התשומה - רמת ההשקעה הנדרשת לקיום הפעילות - בזמן, בכסף או בכל משאב אחר. בחרנו להדגים את העצימות ואת מעגלי ההשפעה בזירות ההתנהגות האזרחית השונות. בכל אחד ממעגלי ההשפעה מופיעות דוגמאות לפעולות על פי סדר עצימות עולה, כך שהדוגמה הראשונה מבטאת את העצימות הנמוכה ביותר, וממנה יש עלייה הדרגתית ברמת העצימות. חשוב להדגיש כי סדר הופעת הדוגמאות אינו מבטא יחסים מדויקים אלא רצף כללי.

עצימות
נמוכה

עצימות
גבוהה

3

הצגת זירות הפעילות
של המחווה

להלן פירוט של שמונה זירות הפעילות, הגדרה לכל זירה ומגוון של דוגמאות, בחלוקה לשני מעגלי השפעה בכל זירה, על פני רצף העצימות. עבור כל זירה מופיעה טבלה הכוללת את כל המרכיבים. בהתאם למבנה המחווה, הרמה הראשונה היא התשתית התפיסתית, אותה תשתית קוגניטיבית ורגשית הנדרשת מבחינת ידע, עמדות, מוטיבציה ותחושת מסוגלות, בהתאמה לאותה זירה ייחודית. לאחר מכן מודגמות התנהגויות בכל מעגל השפעה - קרוב ורחב. בכל מעגל השפעה מסודרות ההתנהגויות על פני רצף של עצימות - מנמוכה לגבוהה.

פוליטית

חקיקה
ומדיניות

קהילתית

התנדבותית
יזמית

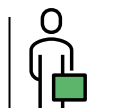
תרבותית

צרכנית

מקצועית

חומרית

זירה 1

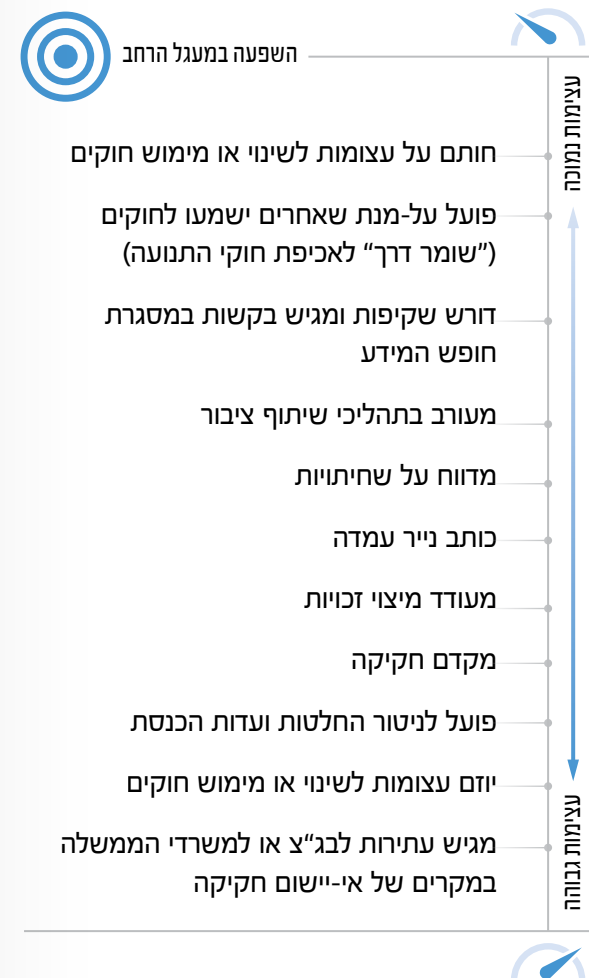
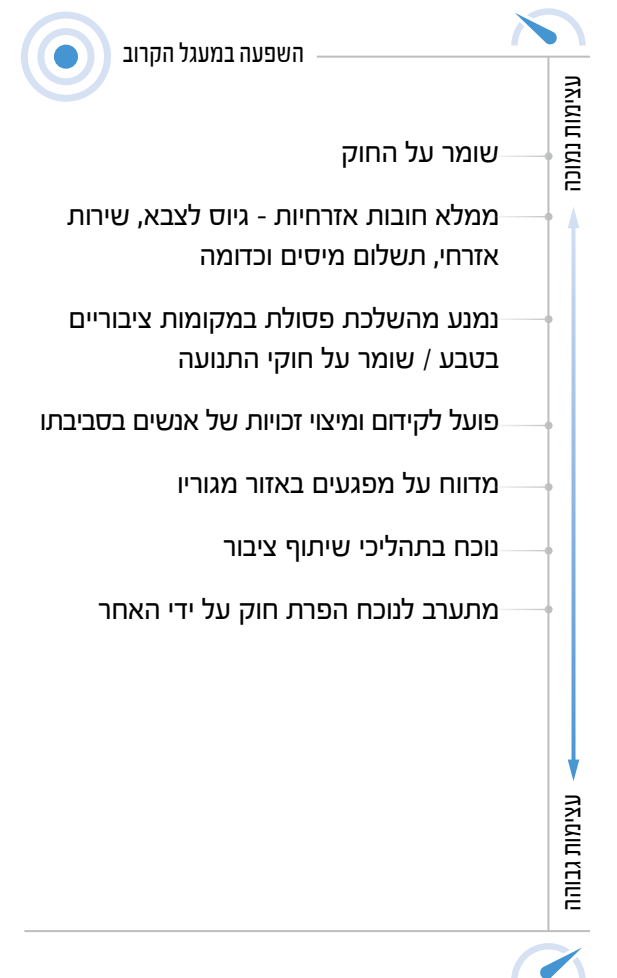
השתתפות חקיקתית

זירה זו מזהה את "עולם החוק" כמרחב שדרכו ניתן לייצר השפעה על המציאות, והיא מבוססת על תודעה והתנהגות ביחס לחוק. היא מורכבת ממכלול אופני השתתפות הקשורים לחוקים: החל מרמת היכרות עם החוק, הזכויות והחובות; דרך שמירה על החוק והשתתפות על מנת שגם אחרים ישמרו על החוק; היבטים של מיצוי זכויות ברמה האישית והחברתית, השתתפות המכוונת לוודא כי הגופים הרלוונטיים יפעלו על פי החוק וברוח החוק; ועד לפעילות שנועדה להשפיע על חקיקה והחלה של חוקים ותקנות במציאות.

תשתית תפיסתית

- מכיר את החוק - חובות וזכויות
- בעל עמדות המצדדות בשמירה על החוק
- בעל עמדות המצדדות במילוי חובות אזרחיות (גיוס לצבא, שירות אזרחי, תשלום מיסים וכדומה)
- צורך מידע בנושאים אלו ממגוון ערוצי תקשורת
- בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירת המדיניות והחקיקה
- חש בעל יכולת להשפיע דרך פעילויות הקשורות לחוקים ולחקיקה

זירה 2

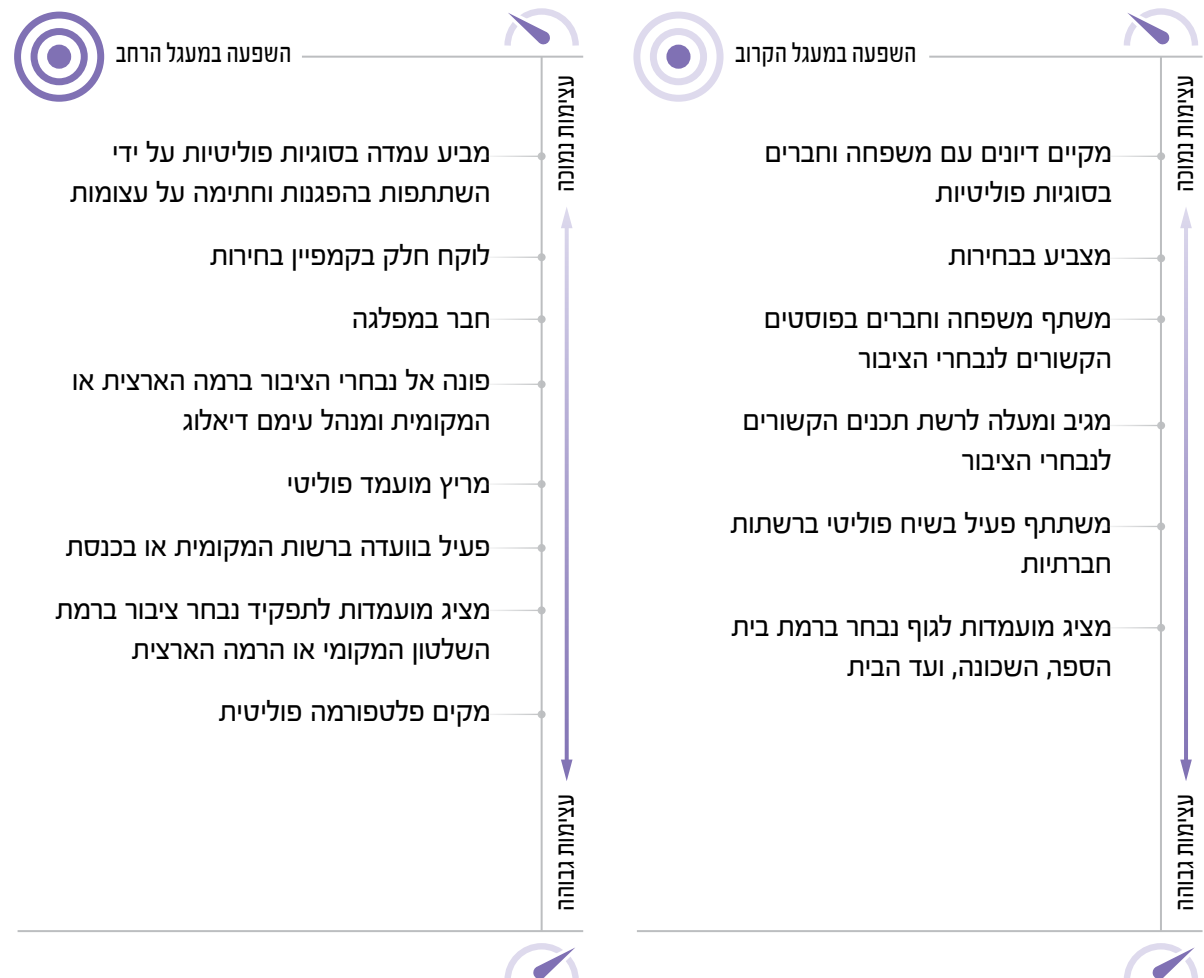
השתתפות פוליטית

בזירה זו פועל היחיד דרך גופים יציגים על מנת להשתתף ולהשפיע. היא כוללת התמצאות בזירה הפוליטית והיכרות עם נציגי הציבור, בחירה והצגת מועמדות והיכרות למגוון גופים אשר בהם מתקיים תהליך בחירה ויש בידיהם סמכות לקבל החלטות, החל מוועדי בתים ושכונות, דרך ועדי הורים וועדות יישוביות ועד למועצות מקומיות, עיריות וכנסת ישראל. נוסף לתהליך הבחירה או הצגת המועמדות לגופים הללו, בזירה זו היחיד יכול גם לפעול על מנת לדרוש מנציגי הציבור בגופים השונים לקדם נושאים שנראים לו חשובים וראויים, ולעמוד בהתחייבויותיהם.

תשתית תפיסתית

- מכיר את מבנה הממשל המרכזי והמקומי
- מכיר דרכי השתתפות פוליטיות
- מעודכן בסוגיות פוליטיות דרך חדשות בטלוויזיה, עיתונים, אינטרנט, פוסטים פוליטיים ברשתות החברתיות
- בעל עמדה פוליטית מגובשת בסוגיות שונות
- בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירה הפוליטית
- חש בעל יכולת להשפיע פוליטית

זירה 3

התנדבותית-יזמית

זירה זו מורכבת ממכלול אופני השתתפות הקשורים לעולם ההתנדבות, המעורבות והיזמות החברתית. היא כוללת השתתפות דרך מגוון של פעילויות הנמצאות במרחב של נתינה, ייזום ועשייה למען האחר, ברמות שונות: החל מהיכרות עם סוגיות חברתיות ועד התנדבות והקמה והובלה של ארגונים חברתיים המקדמים התנדבות ומעורבות חברתית.

תשתית תפיסתית

- מכיר סוגיות חברתיות ואוכלוסיות מגוונות וצורכיהן
- מכיר אופני השפעה חברתיים וארגונים חברתיים ואזרחיים
- מתעדכן בסוגיות חברתיות דרך חדשות בטלוויזיה, עיתונים, אינטרנט, פוסטים חברתיים ברשת
- בעל עמדה מגובשת בסוגיות חברתיות שונות
- בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירה ההתנדבותית-חברתית
- חש בעל יכולת השפעה חברתית

השפעה במעגל הקרוב

- מקיים דיונים עם בני משפחתו וחברים בסוגיות חברתיות
- משתף חברים ובני משפחה בפוסטים בנושאים חברתיים
- מגיב ומעלה לרשת תכנים בנושאים חברתיים
- משתתף פעיל בשיח חברתי ברשתות חברתיות
- משתתף בתכניות שמטרתן לאפשר השפעה חברתית (תנועות נוער, שנת שירות, מכינות, תכניות מנהיגות)
- פועל בהתנדבות בהקשרים חברתיים במסגרת ארגונים והתארגנויות או באופן עצמאי בשכונה שלו או בקהילתו

עצמות נמוכה

השפעה במעגל הרחב

- מביע עמדה בסוגיות חברתיות באמצעות השתתפות בהפגנות וחתימה על עצומות
- מקים קבוצות ומרחבי שיח וירטואליים וממשיים בהיבטים חברתיים
- יוזם עצומות ומוביל הפגנות בסוגיות חברתיות
- מקים או מוביל פלטפורמות להתנדבות
- מקים או מנהל עסק חברתי
- מקים ו/או מוביל מיזמים, תכניות וארגונים לשינוי חברתי

עצמות גבוהה

זירה 4

השתתפות קהילתית

הפועל בזירה זו מזהה את הקהילה ואת חיי הקהילה כפלטפורמה שדרכה ניתן לייצר השפעה על הסביבה ועל החברה. ההשפעה היא באמצעות השתייכות לקהילה ולקיחת חלק בחיים קהילתיים (קהילת חיים, קהילת נושא, קהילה אתנית וכדומה); וכן באמצעות השתתפות במגוון פרקטיקות קהילתיות - או ייזום של פרקטיקות כאלה - המקדמות הן את תחושת השייכות של חברי הקהילה והן את ההשפעה של הקהילה על סביבתה. מרכיב חשוב בזירה זו הוא הפעולה לקידום דיאלוג בין קהילות שונות ומגוונות.

תשתית תפיסתית

- מכיר בחשיבותם של הערכים הקהילתיים והסולידאריים
- מכיר את בעלי התפקידים הפורמליים והבלתי פורמליים בקהילתו
- מעודכן בסוגיות הקשורות לקהילתו
- מודע לקיומן ולאופיין של קהילות אחרות
- מרגיש שייכות לקהילה
- יודע לזהות ולהגדיר את הקהילה ו/או הקהילות שאליו הוא משתייך
- בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירה הקהילתית

השפעה במעגל הקרוב

- משתתף באירועי הקהילה
- לוקח חלק במנהגי סולידריות של הקהילה (עזרה ליולדת, שבעה)
- חבר פעיל בקהילה (חבר בוועדות / צוותי עבודה, בקבוצות עניין וכדומה)
- חותם על עצומות, משתתף בהפגנות לקידום נושאים הקשורים לקהילה
- מעלה ומפרסם תכנים בפלטפורמות התקשורת של הקהילה
- בחר במקום המגורים ובקהילת החיים מתוך כוונה ערכית
- יוזם ומוביל מנהגים של סולידריות, פרויקטים ואירועים בקהילה
- חבר במוסדות ההובלה של הקהילה
- מייסד מוסדות ומנגנונים קהילתיים
- מקים קהילה
- לוקח חלק בדיאלוג בין קהילות

עצמות גבוהה

השפעה במעגל הרחב

- חוקר, ממשיג ומפיץ ידע בנושא קהילות וקהילתיות
- מפיץ ומנגיש ידע על קהילות באמצעות בלוג, מאמרים וכדומה
- מלווה קהילות ומסייע להן מקצועית
- מעודד ותומך בהקמתן של קהילות בחברה בישראל
- חבר בגופים ארציים התומכים בקהילות או פועל להקמת גופים כאלה
- פועל להקמתן וחזקתן של תשתיות ברמה הלאומית והמקומית אשר נועדו לתמוך בקהילות וקהילתיות
- מייסד ומפעיל פלטפורמות לדיאלוג בין קהילות

עצמות גבוהה

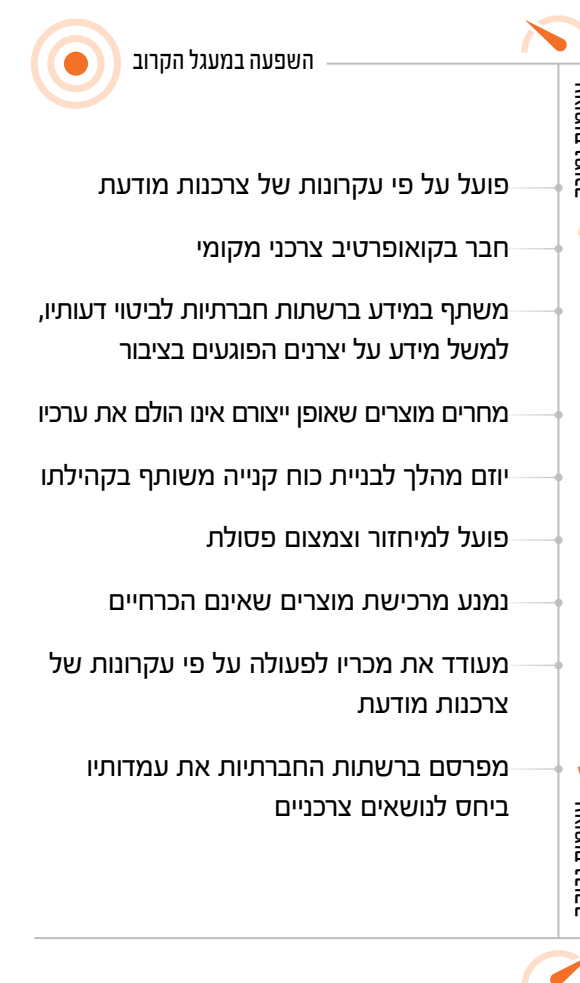

זירה 5 השתתפות צרכנית

זירה זו כוללת היכרות עם סוגיות צרכניות ושימוש בהשתתפות הצרכנית ובדפוסי הצרכנות של היחיד כביטוי לערכים ועמדות. בחירת היחיד (אם וכמה) לרכוש מוצרים בעלי מאפיינים מסוימים או להימנע מרכישת מוצרים בעלי מאפיינים מסוימים יכולה לשמש עבורו ככלי לביטוי עמדות וכדרך להשפיע. כך גם הבחירה מאילו גופים (קואופרטיב, מכולת שכונתית, רשת בינלאומית) לקנות או לא לקנות עשויה לבטא סדר יום אזרחי.

- ← מכיר מגוון אופני צרכנות ומודע למשמעויות שלהם
- ← מכיר מודלים כלכליים שונים ומודע למשמעויות שלהם
- ← מודע לזכויותיו הצרכניות
- ← בעל עמדות בנושאים צרכניים ומעורה בשיח החברתי בנושא
- ← מכיר מגוון ערוצי תקשורת העוסקים בנושא זה
- ← בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירה הצרכנית
- ← חש בעל יכולת להשפיע באמצעות צרכנות

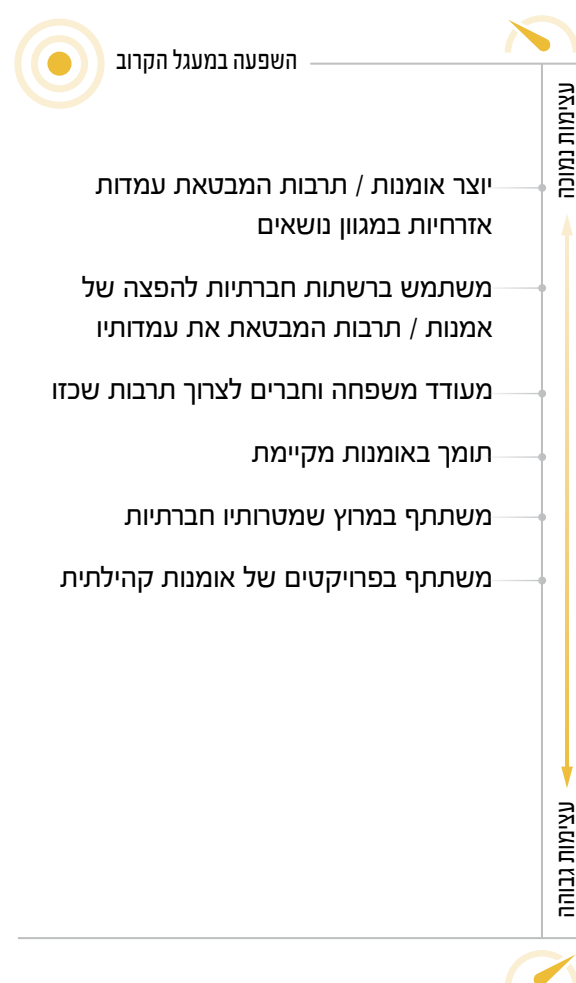
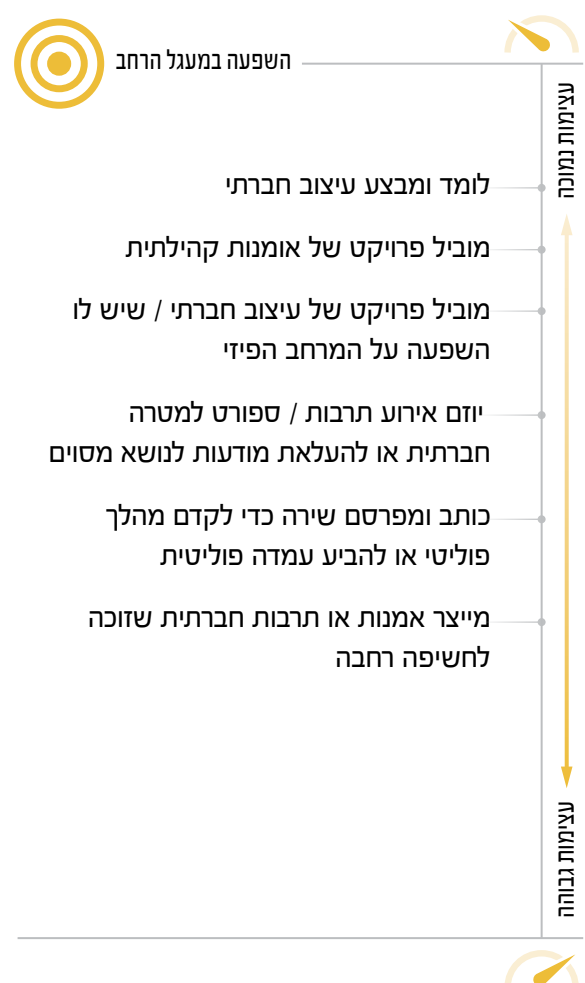

זירה 6 השתתפות תרבותית

זירה זו משתמשת במגוון אופני היצירה, הצריכה וההפצה של תרבות, אמנות וספורט כאמצעי לקידום סדר יום אזרחי. הכוונה הן ליצירה ולצריכה של אמנות ותרבות אשר מבטאות עמדות ערכיות ובכך פועלות לקדם תודעה והשתתפות אזרחית, והן לשימוש בתהליך היצירה של האמנות כדרך לקדם נושאים אחרים, למשל באמצעות אמנות קהילתית, והן לשימוש בספורט כאמצעי לקדם עמדות ונושאים, לדוגמה השתתפות באירועי ספורט שמטרתם קידום דיאלוג משותף או ייזום של אירועים כאלה.

- ← מכיר אופני תרבות שונים המבטאים עמדות ערכיות ואזרחיות
- ← צורך תרבות (במגוון ערוצים) המבטאת עמדות בנושאים אזרחיים וחברתיים
- ← בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירה התרבותית
- ← חש בעל יכולת להשפיע באמצעות תרבות וספורט

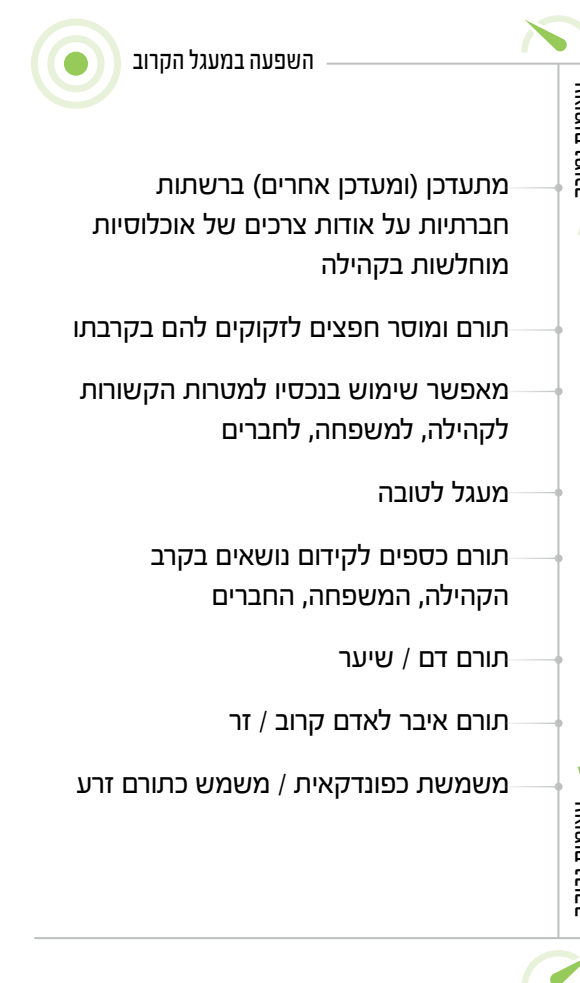
זירה 7

השתתפות חומרית

זירה זו עוסקת בהקצאה של משאבים חומריים העומדים לרשות הפרט לטובת קידום מטרות חברתיות אזרחיות. הזירה מאפשרת שימוש במגוון רחב של משאבים, החל ממשאבים פיזיים (כגון תרומת דם, כרטיס אדי), דרך תרומה כספית ועד לתרומת חפצים. היחיד יכול גם לבחור באופני נתינה שונים של אותו משאב: למשל מתן כסף דרך "עיוול לטובה", תרומה כספית, "מעגל נתינה" ועוד.

תשתית תפיסתית

- מכיר מגוון דרכים של השתתפות חומרית שבהן ניתן לקדם מטרות חברתיות ואזרחיות
- צורך מידע על הדרכים להשתתפות חומרית בתחומים החשובים לו
- בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירה החומרית
- חש בעל יכולת להשפיע דרך המשאבים העומדים לרשותו

זירה 8

השתתפות מקצועית

בזירה זו היחיד מזהה את המרחב התעסוקתי-מקצועי שלו כמרחב שדרכו ניתן לייצר השפעה אזרחית. יצירת ההשפעה האזרחית דרך הפלטפורמה המקצועית יכולה להיעשות בשלושה ערוצי השתתפות מובחנים:

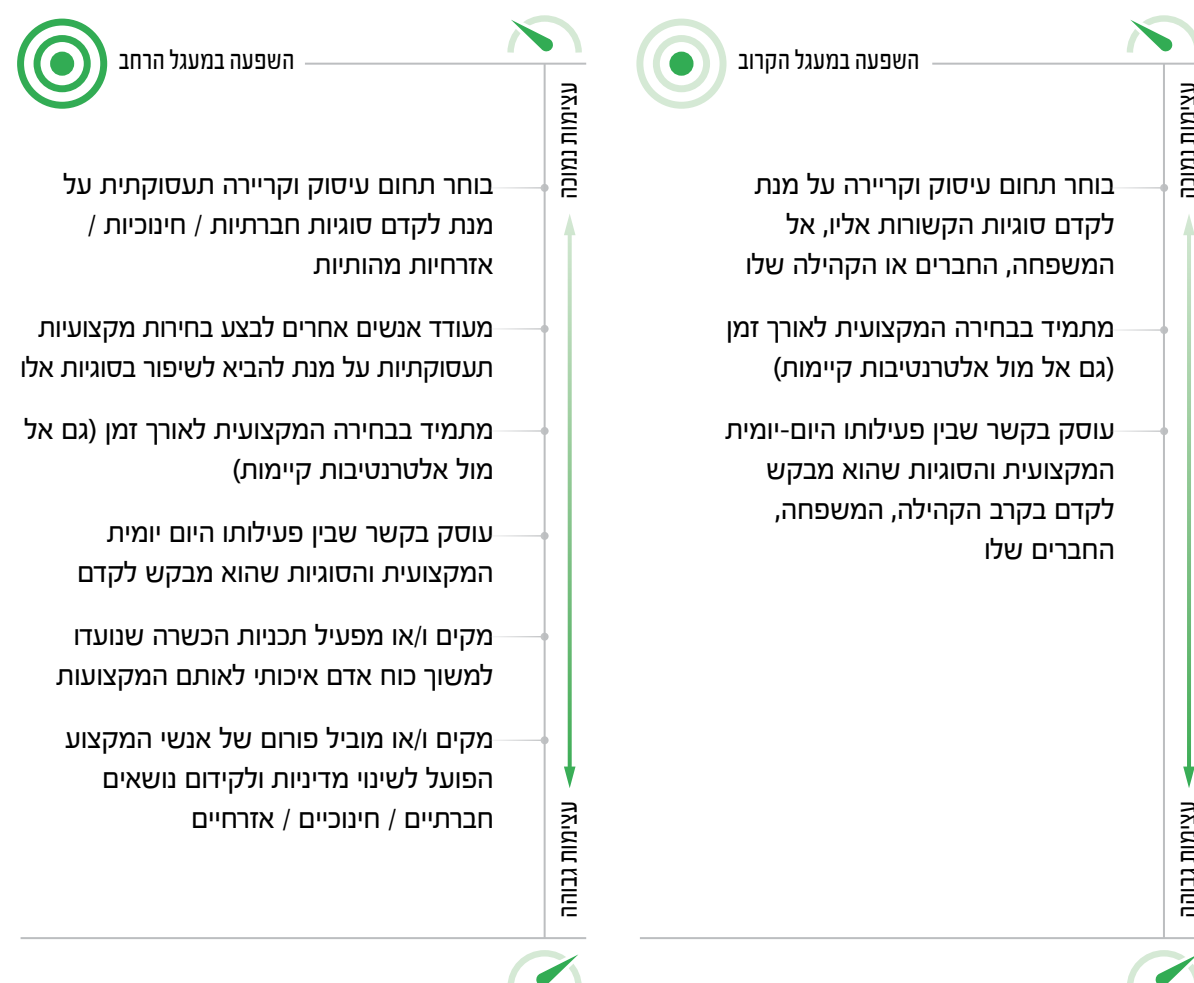
בחירת קריירה

ניהול קריירה תעסוקתית מתוך כוונה לקדם סוגיות אזרחיות-חברתיות, באמצעות בחירה במקצועות כגון רפואה, הוראה, שירות ציבורי, עבודה במגזר השלישי ועוד.

1

תשתית תפיסתית

- מודע למגוון הדרכים שבהן בחירה מקצועית עשויה להשפיע על סוגיות חברתיות/חינוכיות/אזרחיות ומכיר בחשיבות הבחירות הללו (הוראה, שירות ציבורי, מחקר אקדמי בתחום רלוונטי, תפקיד במגזר החברתי ועוד)
- מקושר ברשתות החברתיות בתחום המקצועי
- בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירה המקצועית
- חש בעל יכולת להשפיע דרך בחירה מקצועית

זירה 8

השתתפות מקצועית

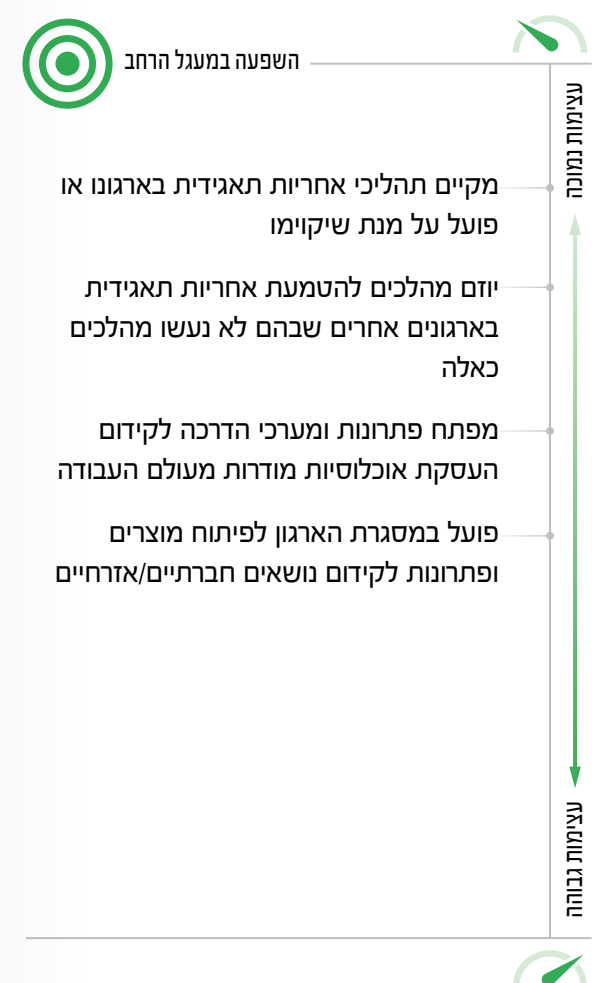
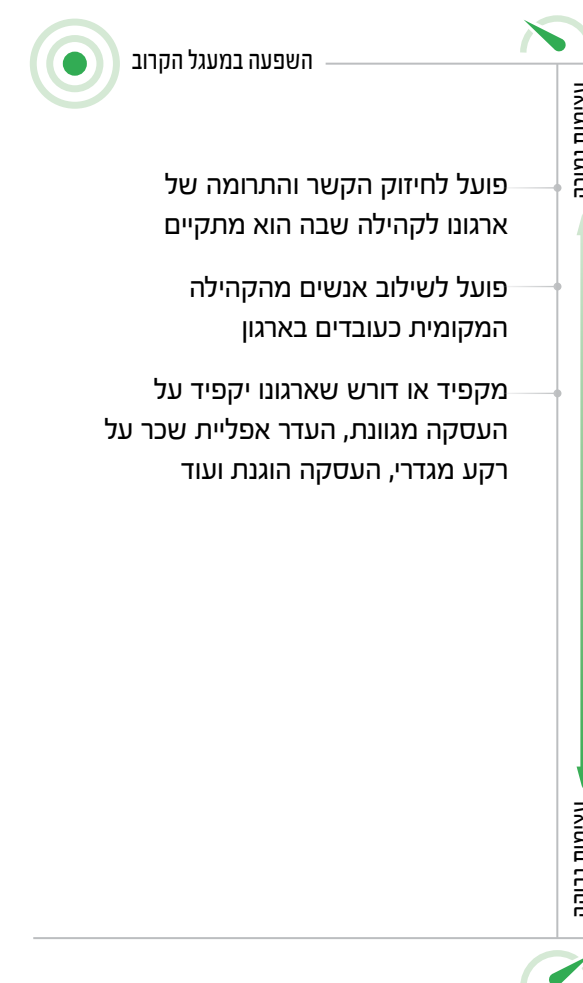
2

מינוף מקום העבודה

קידום נושאים אזרחיים-חברתיים דרך הפלטפורמה התעסוקתית, למשל דרך האחריות התאגידית של הארגון, קידום העסקה הוגנת בארגון, מעורבות הארגון בקהילה שבה הוא פועל ועוד.

תשתית תפיסתית

- מכיר את המושג אחריות תאגידית
- מכיר את חוקי ההעסקה השוויונית וההוגנת
- מקושר ברשתות החברתיות לפעילות חברתית במסגרת מקומות עבודה
- בעל רצון לפעול ולהשפיע בזירת הארגון שלו
- חש בעל יכולת להשפיע דרך הפלטפורמה הארגונית
- שאליה משתייך

זירה 8

השתתפות מקצועית

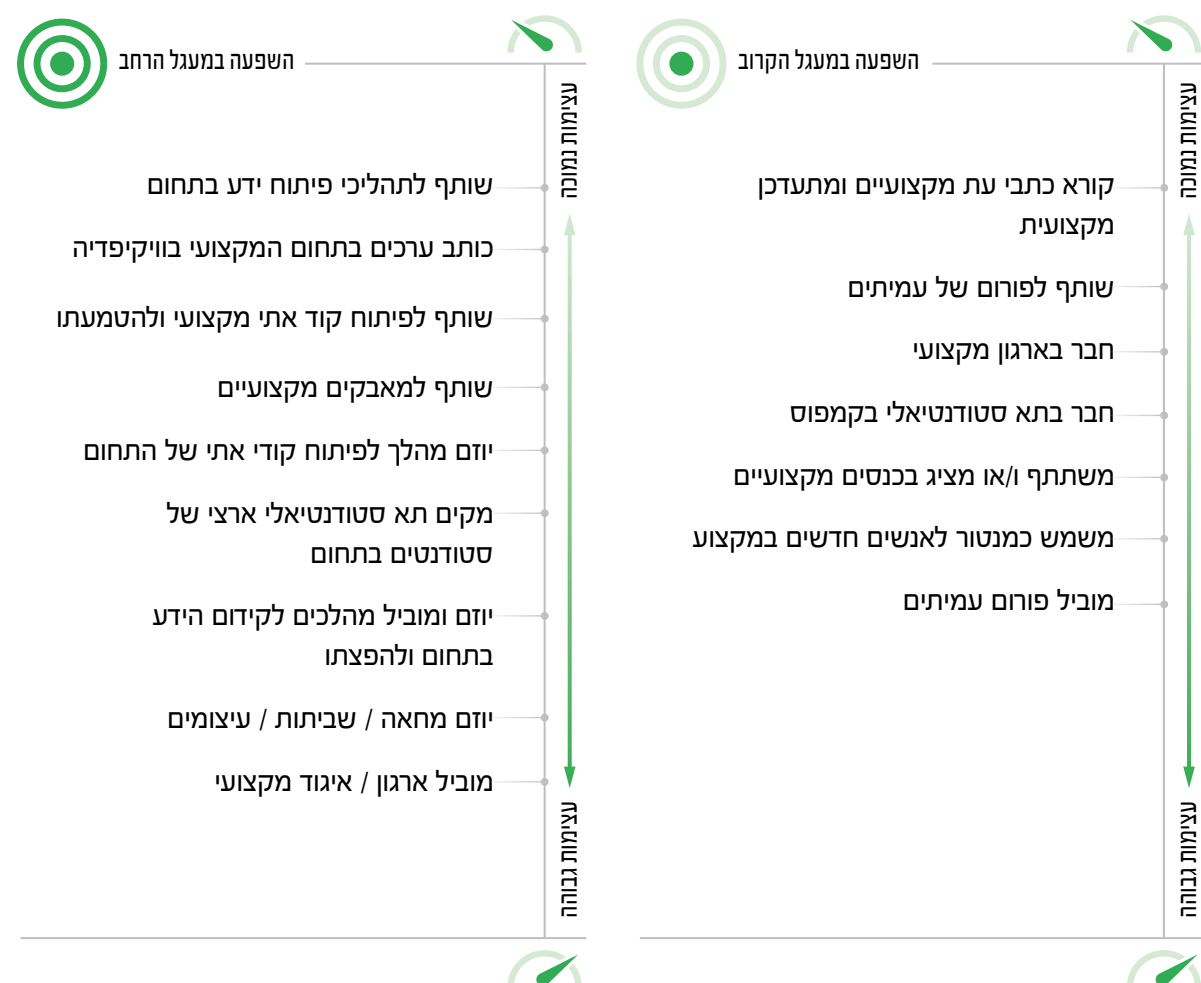
3

קידום הקהילה המקצועית

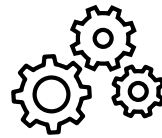
השתתפות כחבר מעורב בקהילה המקצועית שהיחיד שייך אליה, למשל באמצעות השתתפות בוועד היציג של בעלי המקצוע, חניכה מקצועית של בעלי מקצוע חדשים בתחום, השתתפות בכנסים וכדומה.

תשתית תפיסתית

- מזהה עם המקצוע שלו
- מכיר בחשיבותה של קהילה מקצועית
- שואף לקדם את המקצוע ואת הקהילה המקצועית
- שאליה משתייך
- חש בעל יכולת להשפיע בקהילתו המקצועית

שימושי המחון ומהלכי המשך

א

שימושי המחון

המחון מציע שפה אזרחית רלוונטית המותאמת לצעירים, לשם הרחבת תחושת המסוגלות (לאור ריבוי הזירות ופתיחת הדלתות) ומתן תקווה להשפעה ולשינוי. הוא מאפשר למגוון רחב של אוכלוסיות לקיים השתתפות אזרחית באמצעות מגוון רחב יותר של התנהגויות.

ברמת הפרט, המחון יכול לשמש למתן אינדיקציה, כ"מצפן אזרחי-אישי":

- מיפוי מצב קיים - איפה אני נמצא? באלו זירות אני פועל כיום? באלו מעגלי השפעה ובאיזו עצימות? איפה אני לא נמצא?
- מצפן למצב הרצוי - באלו זירות הייתי רוצה לפעול? איפה הייתי רוצה להיות?

ברמה הארגונית, המחון מסייע לחשיבה אסטרטגית:

- מהו מוקד העשייה שלנו? מהן זירות הפעולה שלנו?
- האם אני מכשיר את המשתתפים / עובדים / מתנדבים / קהל היעד שלי בצורה מותאמת לזירות הללו? האם אני מעניק להם את המיומנויות המתאימות מבחינת התשתית התפיסתית והכלים הנדרשים לכל זירה?
- האם זירות הפעילות שלנו תואמות את החזון שלנו? האם עלינו לפעול בזירות נוספות / אחרות?

נוסף על כך, המחון יכול לסייע למדידת השפעה של ארגון חברתי, למשל לבחון את דפוסי ההשתתפות האזרחית של צעירים לפני ואחרי שהשתתפו בתוכנית של הארגון וכך לאמוד את השינוי שחל בהם. בעזרת השימוש האישי והקבוצתי של צעירים (כפרטים ובמסגרת ארגונים) במחון לאורך זמן נוכל לבחון אם המחון אכן משקף את ההתנהגות והעשייה של צעירים, ואם התיאור המופיע במחון מסייע להמשגה ולהנעה לפעולה. תקוותנו כי המחון והמהלך כולו יסייעו לרתימת צעירים להשתתפות אזרחית נרחבת ואפקטיבית.

- **שיתוק במקום הנעה לפעולה:** המטרה של התפיסה החדשה היא להרחיב את הגדרת ההשתתפות האזרחית למגוון רחב של פעולות ועשייה. עם זאת, ייתכן כי הרחבה זו תוביל דווקא לחששות של פרטים וארגונים מכך שאינם עושים מספיק ולהרחקה שלהם מהשתתפות אזרחית.

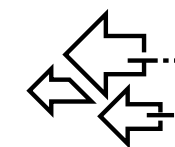
- **מנוחה על זרי הדפנה:** ריבוי הזירות עשוי להוביל את היחיד להבין שהוא פועל במגוון זירות ומגוון מעגלי השפעה ומכאן לתחושת סיפוק ועצירה של העשייה; תחושה אישית שאני עושה הרבה וזה מספיק.

- **אגואיזם במקום אלגואיזם:** קרן גנדיר, הרשת הישראלית להתנדבות ומרבית הארגונים שעימם אנו עובדים פועלים למען קידום השתתפות אזרחית של צעירים בחברה בישראל, ומטרתו המרכזית של מחון זה היא לתמוך בהשגת מטרה זו. התפיסה האזרחית החדשה ככלל והמחון בפרט מאפשרים להתייחס להשפעה על חיי ועל המעגלים הקרובים אליי כהשתתפות אזרחית. תפיסה זו יכולה להוביל לצמצום ההשתתפות האזרחית של היחיד ולמיקוד במעגלי ההשפעה הקרובים, וכן להתעלמות מבעיות חברתיות רחבות, תופעות לאומיות או עולמיות (כגון רעב באפריקה או הכחדה של דוב הקוטב הלבן) או להדחקה שלהן. חשוב להדגיש כי הצעירים בישראל הם גם חברים בקהילה הלאומית והגלובלית, וככאלה רצוי כי יהיו בעלי עמדות ואף יפעלו על מנת להשפיע גם בסוגיות כלל-עולמיות (למשל התחממות כדור הארץ או משבר הפליטים העולמי) ובסוגיות הקשורות למדינות אחרות ולקהילות וקבוצות בארץ אשר אין להם איתם מגע ישיר.

1

סיכונים אפשריים

ג

מהלכי המשך

• **מדידת השתתפות אזרחית:** מתקיימת עבודה עם קבוצת ארגונים ואנשי מקצוע לפיתוח כלי מדידה להשתתפות האזרחית החדשה. בשלב זה פותחה גרסה ראשונית של כלי מדידה המותאם לשפת המחוון והוא פתוח לשימוש הקהל הרחב.

• **ארגז כלים להשתתפות אזרחית אפקטיבית:** לרשותכם ארגז של כלים מעשיים המהווים את הפרקטיקה למימוש התנהגות ספציפית בזירה מסוימת, למשל כלי המסייע בהקמת קואופרטיב בזירה הצרכנית או כלי ל-Place Making בזירה הקהילתית. כלים אלו יסייעו לצעירים הרוצים בכך להשפיע בזירה המתאימה להם ובדרך אפקטיבית.

מקורות ליצירת המחווה

1. **סקירת ספרות:** קריאת מחקרים מהעולם ומישראל בנושא השתתפות אזרחית של צעירים. סקירת הספרות התגבשה למסמך מפורט (קיים בנפרד ממסמך זה) המתייחס לשלושה עולמות תוכן הבאים לידי ביטוי ביצירת המחווה: השתתפות אזרחית, השתתפות אזרחית של צעירים, השתתפות אזרחית של צעירים בישראל.
2. **קבוצת מיקוד:** הקבוצה כללה נציגים מכ-15 ארגונים המקדמים השתתפות אזרחית, אשר התייחסו לטיוטה ראשונית של המחווה, סייעו לעצב את זירות ההשפעה, וכן הדגישו כל אחת מרמות ההשתתפות בכל זירה. קבוצה זו הייתה מקור חשוב ביותר ליצירת המחווה. תודתנו שלוחה לכל מי שלקחו חלק בתהליך זה.
3. **ניתוח מדדים:** ניתוח מדדי תוצאה של 10 ארגונים הפועלים לקדם השתתפות אזרחית של צעירים. ניתוח המדדים מופיע במסמך סקירת הספרות המפורט.

רשימת הארגונים שהשתתפו בקבוצת מיקוד (לפי סדר א-ב)

- אחרי
- ארץעיר
- בינה
- ג'וינט ישראל
- המרכז הבינתחומי הרצליה
- הסוכנות היהודית
- התאחדות מרכזי הצעירים
- ישראל 2050
- ליד
- מובילות
- מועצת המכינות הקדם צבאיות
- מועצת הנגב
- מרכז הצעירים חדרה
- מרכז מעשה
- מרכז צעירים טירת כרמל
- מרכז צעירים רהט
- סדאקה רעות
- עולים ביחד
- קרן משפחת רודמן
- קרן שחף
- שותפויות רוטשילד קיסריה
- שחרית
- תבור - מכינה קדם צבאית
- תופסים כיוון

רשימת מקורות

- Armingeon, K., & Schädel, L. (2015). Social inequality in political participation: The dark sides of individualisation. *West European Politics*, 38(1), 1-27.
- Cnaan, R. A., & Park, S. (2016). The multifaceted nature of civic participation: *A literature review*. Brill.
- Loader, B. D., Vromen, A., & Xenos, M. A. (2014). The networked young citizen: Social media, political participation and civic engagement. *Information, Communication & Society*.
- Oser, J. (2016). Democratic ideals and political behavior: Young Israelis in comparative perspective. Research report: Gandy Foundation.
- Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and Schuster.
- Smith, A. (2013). Civic engagement in the digital age. *Pew Research Center*, 25, 307-332.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Freeman, E. C. (2012). Generational differences in young adults' life goals, concern for others, and civic orientation, 1966–2009. *Journal of personality and social psychology*, 102(5), 1045.

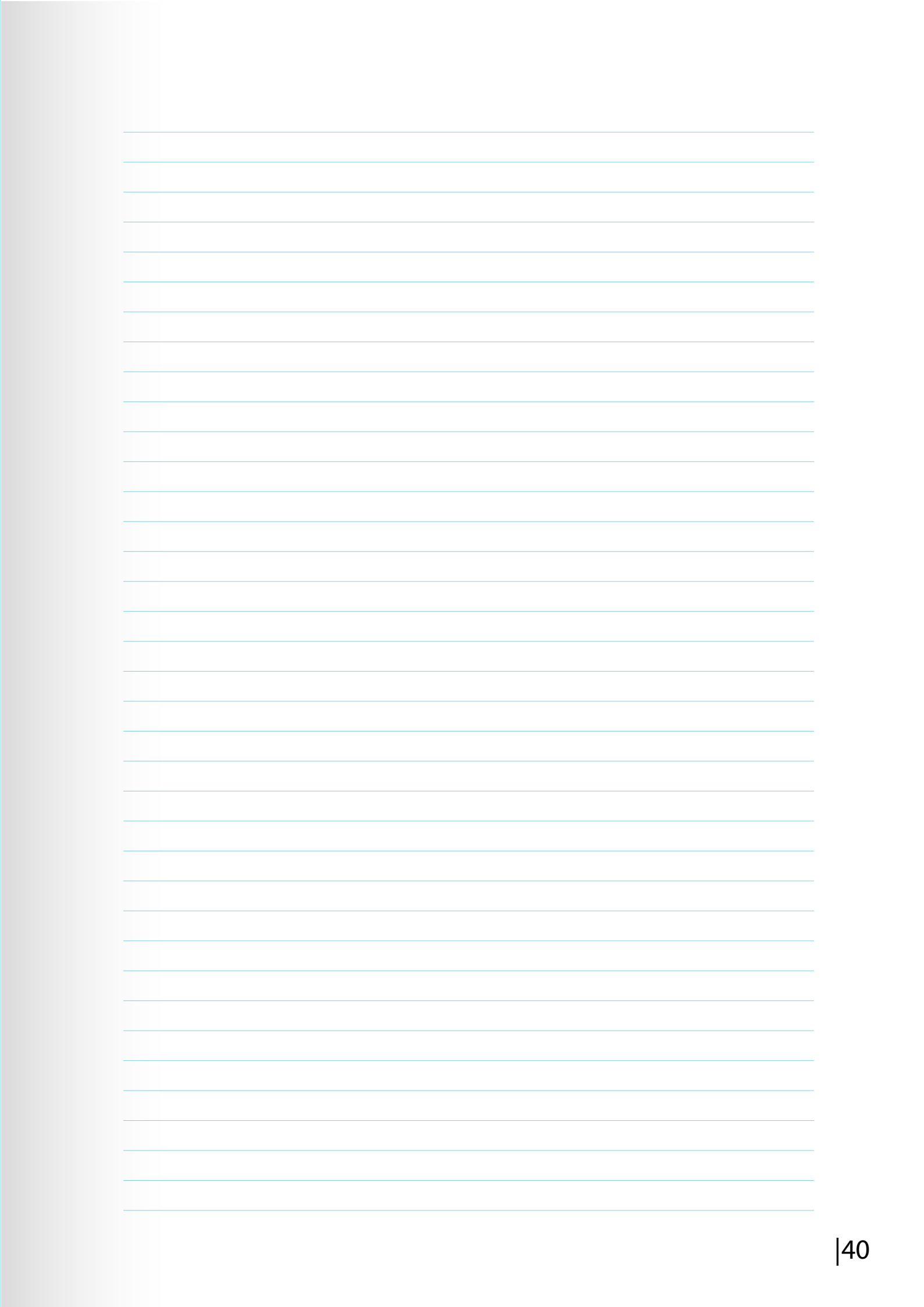
פצרות, פארות ומחלבות

Lined writing area on page 37.

Lined writing area on page 36.

Blank lined area for writing on page 39.

Blank lined area for writing on page 38.

info@gandyr.com

מוזמנים ליצור קשר במייל:

